

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ АВІАФАХІВЦІВ

У статті наведено результати опитування працівників авіаційної галузі. Запропоновано та схарактеризовано педагогічні умови забезпечення якості професійної підготовки курсантів льотних навчальних закладів. Обґрунтовано, що застосування в навчально-виховному процесі льотних шкіл України запропонованих автором педагогічних умов покращить професійну підготовку майбутніх авіаційних спеціалістів.

Ключові слова: майбутні авіаційні спеціалісти, педагогічні умови, курсанти, льотний навчальний заклад, рефлексія, саморегуляція, самовдосконалення, самоконтроль.

Глибока та всебічна модернізація сфери вищої освіти з виділенням необхідних для цього ресурсів та створенням механізмів їх ефективного впровадження на сьогодні є актуальним питанням для України. Особливо значущим є перехід країни на євроінтеграційний шлях розвитку. Для успішного здійснення процесів модернізації освітньої сфери важливого значення набуває забезпечення якості освітніх послуг під час професійної підготовки майбутніх фахівців. Метою сучасного етапу розвитку авіаційної освіти є підготовка авіафахівців з високим рівнем професіоналізму, загальною та авіаційно-професійною культурою, створення умов для безперервного підвищення рівня знань, практичних навичок авіафахівців, їх професійного розвитку, самовдосконалення та самореалізації.

Питання вдосконалення професійної підготовки льотного та диспетчерського складу вивчали А. Благинин [4], А. Ворона [6], Д. Гандер [7], Є. Кміта [8], Р. Макаров [9], Н. Орленко [10], Г. Пухальська [11], В. Ягупов [12] та ін. Проблему безпеки польотів в авіації розглядали Ю. Алексеев [1], Б. Алякринський [2], В. Балясников [3], М. Давиденко [5], Б. Зубков [5], Р. Сакач [5] та ін. Вивчивши досвід провідних науковців, ми дійшли висновку, що недостатньо висвітлено питання забезпечення якості професійної підготовки майбутніх авіафахівців і не розроблено шляхів оптимізації навчального процесу в льотних навчальних закладах, що спонукало нас до розгляду цієї проблематики.

Метою статті – розкрити запропоновані педагогічні умови щодо професійної підготовки курсантів льотних навчальних закладів (далі – ЛНЗ).

З метою з'ясування основних проблем надання льотними навчальними закладами якісної професійної підготовки нами проведено опитування авіаційних фахівців, які наразі працюють у Міжнародному аеропорті “Львів” імені Данила Галицького, Дніпропетровському регіональному структурному підрозділі та Державному підприємстві “Антонов”. Так, на запитання, яких саме знань на початковій стадії професійної діяльності було недостатньо, 70% опитаних зазначили, що саме професійних знань бра-

кувало їм у роботі, 24% – не змогли надати відповідь на це питання і тільки 6% відповіли, що знання у ЛНЗ здобули в повному обсязі. Водночас на запитання, чи в достатньому обсязі надавалися знання з профільних дисциплін, відповіді розподілилися таким чином: 55% вважають, що достатньо, 45% – навпаки.

Щодо якості освіти в ЛНЗ, яке закінчили опитувані (84% закінчили ЛНЗ в Україні), 18% вважають, що це високій рівень якості надання освітніх послуг; 65% анкетованих вважають, що освітні послуги надавали їм на достатньому рівні, 17% вважають, що якість освітніх послуг залишає бажати кращого.

На запитання, чи впливають негативні чинники професійної діяльності на здоров'я працівників, відповіді розподілилися таким чином: 49% вважають, що впливають; 16% так не вважають; 35% вважають, що частково. Свій рівень сформованих психофізіологічних якостей більшість опитаних (71%) оцінили як середній, майже порівну відповіли, що низький (13%) і високий (16%) решта анкетованих. Щоб уточнити, яких саме психологічних якостей недостатньо під час професійної діяльності анкетованих, нами було запропоновано відповідне запитання. Емоційної стійкості недостатньо 20%, витривалості – 2%, стійкості до гіподинамії – 9%, 67% не змогли відповісти на це запитання, на жаль, тільки 2% відповіли, що в них сформовані достатньою мірою всі психофізіологічні якості.

Нас цікавили відповіді на запитання “Чи володієте Ви навичками рефлексії та саморегуляції?”, на що отримали такі відповіді: 45% володіють, але навчилися цього самі; 42% узагалі не знають, про що йдеться, та лише 13% відповіли, що цього їх навчали в ЛНЗ. На запитання, чи займаються авіафахівці, які нами опитані, самовдосконаленням, ми отримали такі відповіді: за можливістю – 65%; так, обов'язково – 25%; звичайно, адже це необхідно для професійної діяльності – 10%; жоден з опитуваних не підтримав варіант відповіді “ні, мені ніколи”.

Відповіді опитуваних нами авіаційних спеціалістів дають змогу переконатися, що професійна підготовка курсантів ЛНЗ має бути вдосконалена з метою забезпечення якісної підготовки майбутніх авіафахівців у контексті безпеки польотів світової авіації, на чому наголошує Міжнародна організація цивільної авіації (ІСАО)

Зважаючи на відповіді анкетованих нами працівників авіаційної галузі та з метою забезпечення якості професійної підготовки курсантів ЛНЗ нами запропоновано педагогічні умови, а саме: рефлексія майбутнього авіаспеціаліста як передумова до саморегуляції; самоконтроль та самовдосконалення майбутнього авіаспеціаліста; інтеграція предметів різних дисциплінарних циклів. На нашу думку, ці умови нададуть можливість покращити здобуття майбутніми авіафахівцями необхідних знань, уміння навичок, а також сформувати фізичні та психофізіологічні якості.

Надаємо коротку характеристику зазначених педагогічних умов. Так, використання рефлексії в навчально-виховному процесі ЛНЗ дасть змогу

активізувати навчально-професійну діяльність майбутніх авіаційних спеціалістів у напрямі розвитку й саморозвитку професійно важливих і особистісно значущих компетенцій, що складаються з таких структурних елементів: досвід рефлексивної навчально-пізнавальної діяльності, фіксований у формі її результатів – знань; досвід науково-дослідної діяльності у формі діагностики (самодіагностики) розвиненості різних типів рефлексії та рефлексивних здібностей, визначення ступеня розвиненості рефлексивності як професійно важливої якості майбутніх авіафахівців; досвід творчої діяльності з корекції своїх особистісних і професійних якостей, з саморозвитку рефлексивних здібностей тощо.

Що ж до введення в навчальний процес майбутніх авіафахівців вивчення прийомів саморегуляції, то ми вважаємо, що саморегуляція навчальної діяльності курсантів ЛНЗ є одним з фундаментальних проявів індивідуальності курсанта. До структури саморегуляції навчальної діяльності входять такі компоненти: прийнята суб'єктом мета навчальної діяльності, модель значущих умов діяльності, програма дій, контроль, оцінювання результатів діяльності, корекція. Суб'єктивно прийнята мета є основним компонентом, що визначає особливості перебігу саморегуляції діяльності. Для організації діяльності її мета повинна бути співвіднесена з реальними умовами, в яких відбувається її досягнення. На нашу думку, сформовані навички саморегуляції під час навчання у ЛНЗ (у тому числі оволодіння прийомами аутогенного й ідеомоторного тренування), нададуть майбутнім авіаційним спеціалістам переваги під час влаштування в авіакомпанії як України, так і зарубіжних перевізників.

Застосування в освітньому процесі самоконтролю, на нашу думку, є основою для самоосвіти. Оволодіння способами навчальної дії озброює курсанта вмінням навчатися. Важливо сформувати необхідні навички самоконтролю на початку навчання курсантів льотного навчального закладу. Адже процес самоосвіти, що становиться в перші роки студентського життя, триває протягом усього періоду навчання й у подальшій професійній діяльності, що сприяє постійному оновленню особистісних знань відповідно до наукового й технологічного розвитку. Тому самоосвіті відведено роль мотивувального чинника самовдосконалення та професійного зростання особистості після завершення професійної підготовки в ЛНЗ.

Ми розглянемо самовдосконалення як процес усвідомленого, керованого самою особистістю розвитку, в якому в суб'єктивних цілях і інтересах самої особистості цілеспрямовано формуються й розвиваються її якості та здібності. Самоосвіта й самовиховання є невід'ємною складовою професійного самовдосконалення майбутнього авіаційного фахівця. Процес самовдосконалення сприяє зростанню професійної майстерності, підвищенню наукового рівня, активізації творчості, формуванню нового суспільно-культурного світогляду.

У своєму дослідженні, розглядаючи проблему інтеграції в навчальній діяльності курсантів ЛНЗ, ми дійшли висновку, що інтеграція – процес

зближення, зв'язку наук, що відбувається поряд з процесами диференціації. Вона вдосконалює предметну систему, допомагає подоланню її недоліків і спрямована на поглиблення взаємозв'язків і взаємозалежностей між дисциплінами, щоб об'єднати окремі елементи й частини різних предметів у єдине ціле з метою забезпечення якості професійної підготовки майбутніх авіаційних фахівців. Тому інтеграцію навчальних дисциплін ми розглядаємо як найважливіший чинник, рушійну силу, умову процесу вдосконалення професійної підготовки майбутніх авіаційних фахівців.

Висновки. У період євроінтеграційних процесів України професійна підготовка курсантів льотних навчальних закладів набуває пріоритетного значення. Формування висококваліфікованого, конкурентоспроможного авіаційного спеціаліста є актуальним питанням льотних навчальних закладів України з огляду на забезпечення безпеки польотів світової авіації.

Запропоновані нами педагогічні умови (рефлексія майбутнього авіаспеціаліста як передумова до саморегуляції; самоконтроль і самовдосконалення майбутнього авіаспеціаліста; інтеграція предметів різних дисциплінарних циклів) допоможуть майбутнім авіафахівцям під час навчання у ЛНЗ набути навичок самостійної роботи, самоконтролю, рефлексії, саморегуляції, що, на нашу думку, буде стимулом до самовдосконалення, яке є необхідним під час професійної діяльності в авіаційній галузі.

Список використаної літератури

1. Алексеев Ю.Г. Безопасность полетов : учеб. пособ. / Ю.Г. Алексеев, А.А. Терешкин. – К. : Книга, 1987. – 68 с.
2. Алякринский Б.С. Коллизия представлений и образов восприятия как причины аварийных ситуаций в полете / Б.С. Алякринский // Проблемы космической медицины : сб. матер. конф. (24 – 27 мая 1966 г.) / [под ред. В.В. Парина]. – М., 1966. – С. 26–27.
3. Балясников В.В. Обеспечение безопасности полетов в гражданской авиации. Теоретические аспекты безопасности полетов : учеб. пособ. / В.В. Балясников, А.Г. Кальченко. – Л. : ОЛАГА, 1988. – 78 с.
4. Благинин А.А. Психофизиологическое обеспечение надежности профессиональной деятельности операторов сложных эргатических систем : дисс. ... д-ра психол. наук : 19.00.03 “Психология труда, инженерная психология, эргономика” / Андрей Александрович Благинин ; Ленинградский государственный университет им. А.С. Пушкина. – СПб., 2005. – 350 с.
5. Безопасность полетов : учебник для вузов / Р.В. Сакач, Б.В. Зубков, М.Ф. Давиденко и др. ; [под ред. Р.В. Сакача]. – М. : Транспорт, 1989. – 239 с.
6. Ворона А.А. Психолого-педагогические основы профессиональной подготовки лётного состава : учеб. пособ. / А.А. Ворона, Д.В. Гандер, В.А. Пономаренко. – М. : МАПЧАК, 2000. – 340 с.
7. Гандер Д.В. Психология опасных профессий / Д.В. Гандер ; Междунар. акад. проблем человека в авиации и космонавтике, Науч.-исслед. испытат. центр авиац. медицины и воен. эргономики. – М. : Воентехиниздат, 2011. – 248 с.
8. Кміта Є.В. Методологія розвитку професійної комунікативної компетентності авіадиспетчерів на основі ситуативного підходу / Є.В. Кміта // Актуальні проблеми вищої професійної освіти України : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конфер. 20 березня 2014 р. / [за заг. ред. Е.В. Лузік, О.М. Акмалдінової]. – К. : НАУ, 2014. – С. 79–80.

9. Макаров Р.Н. Психологічні основи дидактики льотного навчання / Р.Н. Макаров, Н.А. Нидзій, Ж.К. Шишкін. – М. : МНАПЧАК, 2000. – 534 с.

10. Орленко Н.А. Цільова модель професійно-прикладної фізичної підготовки майбутніх пілотів як фактор організації процесу професійної підготовки у ВНЗ / Н.А. Орленко, Н.І. Турчина, І.В. Лукашова, Ю.О. Воробйова // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. – Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). – К., 2013. – Вип. 13 (40). – С. 134–141.

11. Пухальська Г.А. Проблеми підготовки майбутніх пілотів цивільної авіації у вищому навчальному закладі / Г.А. Пухальська // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. пр. – Х. : Українська інженерно-педагогічна академія (УІПА), 2006. – Вип. 14–15. – С. 129–135.

12. Ягупов В.В. Професійна комунікативна компетентність диспетчерів управління повітряним рухом: поняття, сутність і зміст [Електронний ресурс] / В.В. Ягупов, Є.В. Кміта. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/4_SND_2013/Pedagogica/2_127258.doc.htm.

Стаття надійшла до редакції 25.02.2014.

Плачинда Т.С. Педагогические условия профессиональной подготовки будущих авиаспециалистов

В статье приведены результаты опроса работников авиационной отрасли. Предложены и охарактеризованы педагогические условия, которые позволят обеспечить качественную профессиональную подготовку курсантов летных учебных заведений. Говорится о том, что применение в учебно-воспитательном процессе летных школ Украины предложенных автором педагогических условий улучшит профессиональную подготовку будущих авиационных специалистов.

Ключевые слова: *будущие авиационные специалисты, педагогические условия, курсанты, летное учебное заведение, рефлексия, саморегуляция, самосовершенствование, самоконтроль.*

Plachynda T. Pedagogical conditions of future aviation specialists' professional training

The attention is focused on the fact that for the successful implementation of the processes of modernization in educational sphere, it is important to ensure the quality of educational services during future specialists' training. The article contains the results of the survey of aviation professionals who work at the International airport "Lviv" Danylo Galytsky, Dnipropetrovsk regional departments and State enterprise "Antonov", to clarify the provision of the qualified professional training by flight educational institutions. Taking into consideration European integration of Ukraine requirements of the International Civil Aviation Organization (ICAO) concerning training aviation specialists in the context of safety and the responses of aviation specialists we suggested and described pedagogical conditions of ensuring the quality of professional training of cadets in flying educational institutions, namely: reflection of the future aviation specialist as initial condition for self-regulation, self-control and self-improvement of future aviation specialist; integration of items of different disciplinary cycles. It is indicated that in time of globalization processes, training the students of flying educational institutions becomes a priority direction. The formation of highly skilled, competitive aviation specialist remains topical issue for Ukrainian flight educational institutions regarding the safety of world aviation. Therefore, the implementation of pedagogic conditions, suggested by the author, in the educational process of Ukrainian flying schools will improve the professional training of future aviation professionals.

Key words: *future aviation specialists, pedagogical conditions, cadets, flight school, reflection, self-regulation, self-improvement, self-control.*